

Den nya stenvågen

Sara Ekholm Eriksson, Agnes Mohlin och Maja Bakken. Tre unga kvinnliga konstnärer som har fångats av stenens krafter – och lärt sig att behärska dem.

TEXT **PETTER EKLUND**

Del av Sara Ekholm Erikssons installation *En vetsaga om metamorfosen* med stenblock och artificiella koraller som ser ut att växa upp ur vattnet. Metamorfosen visar hur fossil blir till koraller som blir till sten. Från stipendiatutställningen *Tidsrum* på Bonniers Konsthall årsskiftet 2022–2023.

FOTO: JÉAN-BAPTISTE BÉRANGÈR

FOTO: MAJA BAKKEN

▼
Maja Bakkens *Min syster och jag brukade leka i trädgården, nu bor hon långt borta*. Carraramarmor. Verket är inköpt av Botkyrka kommun och har under våren visats på Botkyrka konsthall i väntan på utplacering.

FOTO: AGNES MOHLIN

▼
Detalj från Agnes Mohlins *Under* i Brännlyckemarmor, som finns vid förskolan Leklustan i Örebro. Verket består av de tre skulpturerna *Under marken*, *Under tyget* och *Under huden* (bilden).

FOTO: ANNA RUT FRIDHOLM

Sara Ekholm Eriksson täljer i sten.

FOTO: JÉAN-BAPTISTE BÉRANGÈR

Sara Ekholm Erikssons *These stairs will flood as the memories of us form into fossils*; 2022.

Sten har en trollkraft. Det kan låta lite fänigt, men är uppenbart när vi möter den. Sara Ekholm Eriksson hugger på ett stycke Vikamarmor så att stenflisorna sprätter i solen, små snabba stänk med gnistrande, spräckliga yta.

– Sten är laddat med tid, minne och historia. Jag försöker jobba med metamorfoser, med stenens former som transformeras. Det är ett samtal med stenen. säger hon.

Sara Ekholm Eriksson tillhör den växande skaran av unga, ofta kvinnliga konstnärer som dras till natursten som råmaterial. De är nyfikna och fascinerade av stenens geologiska djup. De vill lära sig hugga själva och ger stenvärlden ett nytt perspektiv med teman från en mer intim värld av naturfenomen, detaljer och minnen av barndom, människor, platser och stadsmiljöers fyndplatser, teman som kan läsas både poetiskt och politiskt.

– Med sten fattar vi varifrån allt kommer. Den finns nära till hands och har varit i ens blickfång sedan uppväxten. Det är nyttigt att förstå att vi tar den direkt från jorden och den är miljövänlig att använda.

Sara byter till en diamantslip som med sitt ilande ljud utlöser tandläkartrauman. Skyddsmask och glasögon på.

– Det jobbiga är att det dammar så mycket.

Hon arbetar också i glas och fogar samman de två ytligt sett oförenliga materialen. Glas krossas mot sten, men i Sara Ekholm Erikssons konst uppstår en poetisk symbios, där glaset i stället trycks gro ur stenen eller rinna över den.

År 2022 utsågs hon till Maria Bonnier Dahlin-stipendiat och ställde ut verk på Bonniers konsthall. På avgångsutställningen från Konstakademin förebådade Saras smälta glas och fossiltäta stenblock i akademins trapphall en kommande översvämning och stadens undergång. Hon har arbetat med sten från ett stenbrott på Långholmen i Stockholm, där fångarna förr bröt block till fängelsemurarna. På stenyrtorna i verket *I was here*, som

visades på det före detta fängelset, syntes fångarnas klotter, tecken från levda, bortglömda liv.

Sara jobbar helst utomhus. Luftslangar drar från arbetsborden till ett litet generatorhus. Överallt pallar med diabas, kalksten och granit, och halvfärdiga skulpturer. Vi befinner oss på stengården hos skulptören och konstnären Sam Westerholm, en känd profil i stenkretsar, med många utförda offentliga verk. Hit ut till Stora Vika-trakten flyttade han 1977 och här har arbetat sedan dess. Ateljén är proppad med skulpturer, gipsar, utsökt välhuggna reliefer och träskulpturer. Det är Sam som har lärt Sara att hugga, slipa och forma.

– Det är mäktigt att få lära sig ett hantverk.

Hon är i full färd med ett offentligt verk till det pågående konstprojektet *Tänka med jorden* vid Nynäs slott, ett uppdrag från Sörmlands museum och Art Lab Gnesta. Hon ska närma sig platsen och utföra installationer, bland annat ska ett stenblock transformeras till en bänk och konstverk där hon ska hugga ut bilder i stenen, inspirerad av de unika hållristningarna i Släbro utanför Nyköping.

Kollektiva processer är viktiga för Sara. Hon har bjudit in högstadiel elever från Hedebyskolan i Vagnhärad att göra skulpturer i täljsten, som ska installeras i en stenvägg vid slottet.

– Det var fantastiskt att ge dem en sten som var mjuk. Vi pratade om fossiler och så körde de på. Det är viktigt att bjuda in människor och visa att det är deras plats också.

Det är ett mer inkluderande perspektiv, som ofta präglar unga konstnärer.

– Vi behöver mera svensk täljsten, säger Sara, där hon står vid en pall med mjuka klumpar.

Hon funderar på att ta en tripp uppöver Handöl för att hitta mer av den säregna stenen. Sara har gjort skulpturer i täljsten tidigare: gåtfulla abstrakta varelser, sköna att hålla i handen.

Detalj ur Sara Ekholm
Erikssons *I was here.*

Agnes Mohlins
Örat mot marken.

Agnes Mohlin.

Konstnären Agnes Mohlin har också dragits in i stens trollkrets.

– Att läsa världen genom materialen är för mig ett sätt att insistera på att även skulptur kan ha en påverkan på världen. Jag förstår platser som processer och material. Att läsa plats som historisk text, eller som dikt. Att göra offentlig konst är att skriva in sig i allt det där. Det måste vara taktilt och på riktigt, vara välgjort och nu måste det vara sten, skrattar hon.

Agnes har arbetat med sten i tio år. Hon är utbildad på arkitektskolan i Köpenhamn, ”mycket hands on” och på Konstfack i Stockholm. Efter den sista terminen hamnade hon på ett stenseminarium i finska Imatra i Karelen, en knapp mil från ryska gränsen. Granitskölden som går under Skandinavien tar slut i trakten, och Imatra är känt för sin fina granit, som till exempel har byggt stora delar av S:t Petersburg.

– Vi hade aldrig hållit i en vinkelslip, men det fick vi snabbt lära oss.

Hon märkte att hon hade fallenhet för stenarbete.

– Även om det är tungt så passar det min hjärna, att ta bort och ta bort tills det blir bra. Inga genvägar, inga former. Stenen är definitiv, snabb – och långsam.

Under hennes skolar pratades det inte mycket om skulptur, än mindre om natursten. Hon gick linjen för fri konst och det var då mycket videokonst och deltagarbaserade processer.

– I början upplevde jag att jag fick kämpa lite för att förklara att skulptur som medium inte var någon bakåtsträvande modernism. Generationen som undervisade oss på konstfack i början av 2010-talet var nog, med en del undantag, inte speciellt intresserade av skulptur. Samtidigt var det ju av dem jag lärde mig massor, förutom stenhuggeriet.

I dag upplever hon att det finns ett ökande intresse för natursten inom konsten.

”Det passar min hjärna, att ta bort och ta bort tills det blir bra. Inga genvägar, inga former. Stenen är definitiv, snabb – och långsam.”

– För tio år sedan kände jag min ganska ensam som konstnär som arbetade med samtidskonst i sten. Under de senare åren har många fått upp ögonen för materialet, men det är tråkigt om det ställs som motsats till andra medier. Den polariserande bilden att material står emot det akademiska eller politiska möter jag ganska ofta och jag vill inte vara del av det. Jag är en del av samma konstvärld, jag bara uttrycker det genom stenen.

Hennes första offentliga verk var en vattenkonst i Borgholm på Öland med 500 kilo kalksten. Hon har skapat två stora verk, ett i granit, diabas och stål till Farsta strand och ett i Ekebergsmarmor, diabas och Brännlyckan, placerat i Örebro. Där arbetade hon med reststen från Borghamnssten.

Fokus på natursten har påverkats av de alltmer utbredda samtalen om antropocen, den geologiska tidsperiod som sammanfaller med den industriella revolutionens genombrott, när människan började påverka klimat och ekosystem.

– Diskussionen om människans påverkan på planeten har absolut påverkat intresset för tid och geologi i konsten. Är man

FOTO: PETTER EKLUND

Maja Bakkens
Braid in mountain
i Carraramarmor
ställs ut på Konst-
hantverkscentrum
till sista augusti.

FOTO: PRESSBILD

Maja Bakken
vid sitt *Kollektivt
smycke* i Broby.

intresserad av antropocen är det nästan omöjligt att inte börja arbeta med sten med alla dess geologiska och konsthistoriska lager, säger Agnes.

Många av hennes kollegor och vänner vill nu besöka Konstnärernas kollektivverkstad (KKV) nära Gerlesborg i Bohuslän för att gå kurser. KKV är ett Mecka för utbildning i konstnärlig bearbetning av sten. Verkstaden bildades som en stiftelse 1981 på platsen för en tidigare stenindustri och erbjuder i dag moderna, utrustade lokaler för yrkesverksamma konstnärer, samt utställningar och kurser. Här finns verkstäder för keramik, foto, grafik, textil, en smedja med mera. En äldre generation konstnärer som har arbetat på KKV sedan starten för värdefull kunskap vidare.

– Det finns en otrolig kunskap där, folk är generösa och hjälper till, säger Agnes Mohlin som har arbetat i verkstäderna i flera år.

Maja Bakken är en av de konstnärer som har gått kurser på KKV, under konstnären Hans Leutscher.

– KKV är en jätteviktig utgångspunkt för dem som jobbar med stensulptur i Sverige. Det är en fantastisk tillgång för oss yngre att de äldre delar med sig av kunskap, tips och råd och får med oss på tåget, säger hon.

Maja har även deltagit i workshoppar i Carrara i Italien. Hon drogs till stenen från smyckeskunsten. Utbildad på Konstfacks Ådellab arbetar hon nu materialintensivt med smycken, design, offentlig konst och skulptur. Hon tror att det ökade intresset för natursten hänger ihop med en generell återgång till hantverket.

– Det sker inom olika fält: keramik, trä, glas och textil, och det handlar om en hållbarhetssträvan, en reaktion mot det digitala. Vi är nu intresserade av hur saker framställs och hur det påverkar oss, säger hon.

– Jag tycker om sten för att jag är en rastlös person. Det är

detta med tyngden, att lägga fram ett block och stå och greja. Jag tvingas in i ett lugn.

Hon talar om hörselkåpor och den undanlagda mobilen, att det handfasta stenarbetet placerar henne i en meditativ kokong.

– Hantverket är tankeintensivt. Jag får tid att fundera över varje detalj.

Hon kan arbeta länge med sina flåtor, huggna i granit eller Carrara. Just motivet flåta fokuserar på det nära och ömsinta.

– Att flåta någons hår, det gör man nog bara med en person man har en nära kontakt med. Det är en ritual, som görs i ett tryggt tillstånd när det finns tid för interaktion mellan två personer. Samtidigt står det för något flickaktigt, barn och ungdom.

Maja Bakkens *Kollektivt smycke* (2021) är ett konstverk till busstationen i Broby. Det består av återvunna stenar i granit och diabas som bildar ett "halsband" sammanlänkat med kätting. Det liknar en gammaldags inhägnad från en slottsmiljö, men kopplingen till smycken gör det till ett modernt verk.

– Det ska kännas som att man har rotat i en pärlburk, sådant vi tappar bort som vuxna. Jag tror att många människor saknar det taktila. Vi sitter framför datorn, men att plocka, pilla och greja med fysiska saker är värdefullt, säger Maja Bakken.

Minnen av barndomens känslor, lekar och närhet är ett nytt tilltal i stenens värd. Sedan Maja Bakken blev yrkesverksam har natursten blivit en stor del av hennes praktik.

– Jag inser att jag kan väldigt lite ännu. Jag är tidigt i karriären och suger åt mig all kunskap och är otroligt tacksam för den. Att jag själv vet hur man gör är viktigt.

Hon har själv bearbetat stenarna, med hjälp från stenfirman Zaarstone, som borrade hålen i dem.

Skulptören och konstnären Sam Westerholm är en känd profil i stenkretsar, och har utfört många offentliga verk. Han har lärt Sara Eriksson Ekholm att hugga, slipa och forma. Här står de och diskuterar på stengården vid hans ateljé i Stora Vika.

FOTO: ANNA RUT FRIDHOLM

Agnes Mohlins
Masken (kalksten).

Sara Ekholm
Eriksson i Vika
kalkstensbrott.

Att natursten har väckts till liv av en yngre generation har också med ekonomi att göra. Marknaden för fria stensulpturer är minimal och många söker sig till offentliga uppdrag, där pengarna är stabila och tidsramarna långa. Offentliga beställare har dessutom hållbarhetskrav, fokuserar på lokal natursten och har betalningsförmågan.

Traditionell modernistisk stenkunst är ofta stor till format och anspråk. De oftast manliga konstnärernas arbete framställs som en kamp med naturens urkrafter. Det är rätt, tungt, geometriskt i en skala som spelar mot naturens format och närvaro, ”stenen själv” framkallad av konstnären.

Den nya stenvågens kvinnliga konstnärer har en annan attityd. Ett mer lågmält, intimt tilltal, som med materialets tidlöshet blir till fokuserade uttryck, en ny slags stenpoesi, mer ekologiskt medveten och fascinerad av tidens gång.

Denna attityd präglar Agnes Mohlins kommande verk i Göteborg, längs Engelbrektsgratan i centrala staden, där hon ska göra åtta skulpturer med slutdatum 2026. Verket ska bestå av stensmaterial från trafikkontorets lager i Bergsjön, i en dal där all möjlig sten förvaras, sprängsten i drivor, bänkar, olika högar med kanalmursten, enorma sandstenar, fundament till lyktstolpar, trappsteg, kanalmurstenar och rännalshällar, allt det som varit delar av Göteborg tidigare. I uppdraget ingår att skildra staden som en del av naturen och Agnes ska arbeta med platsens historia, med tiden och gatan. Hon fotograferade spår av liv, vattenpölar, daggmaskar, cykelspår, texturer.

– Jag är intresserad av vad som har funnits där tidigare. För bara 150 år sedan var det betesmark. Stenstaden står på en försvunnen äng, det är en tjugig tanke.

Med materialen på stenlagret föll idéerna på plats. I sommar ska hon till KKV och hugga vattenpölar, försvunna fjärilar och spår av skräp, söndertrampade aluminiumburkar, allt sådant

som en stad innehåller om vi skärper blicken. Det tillfälliga och tysta huggs in i tidlösheten. Sten handlar alltid om tid. Ekebergsmarmor är närmare två miljarder år gammal, från en tid innan det ens fanns flercelligt liv på jorden.

– Planetens geologiska perspektiv jämte ett lövs livslängd, jag vill zooma in och ut i de perspektiven. Mina detaljerade huggningar i grova stenblock hamnar bland spår av staden och märken av inlandsisen. Det ska bli roligt ... och jag är lite rädd.

Ute i Stora Vika lägger Sara Ekholm Eriksson ner verktygen en stund och besöker Stora Vika kalkbrott, ett gigantiskt vattenfyllt sår, inramat av brutna bergväggar och rasbranter. Borrhål försvinner i marken, där salvor aldrig hann skjutas när brottet stängdes 1981.

Skånska Cementbolaget krossade här den fina stenen under drygt tre decennier för att göra betong till det växande Stockholm efter andra världskriget. Sam Westerholm växte upp i närheten. Han minns brottets nybrutna, kritvita stenväggar på 1950-talet. Han sommarjobbade vid cementfabrikens sorteringsband och minns en förman som sade att det var marmor alltihop. Något satte sig i pojkens sinne, som senare skulle vakna i hans konstnärskap.

Nu arbetar Nynäshamns kommun och lokalt engagerade med att skapa naturreservat och kulturmiljö i brottet. Stenens trollkraft bränner till.

Sara och Sam blir som lyckliga barn häruppe och de rotar för tjust bland block och skräpsten, ropar och lyfter upp bra bitar av glittrande Vikamarmor.

– Tänk vad vi kunde göra av de här ...

Det tycks som om det gamla stenbrottet vaknar till och ler en smula åt entusiasmen. ■